

Άρθρο Γνώμης

No 17
Μάιος 2014

Ψηφιακές Νομισματικές Οικονομίες

Ιωάννης Αβραμόπουλος

Επισκέπτης Ερευνητής στο ΕΜΠ

Η Ελλάδα διήνυσε μια παρατεταμένη περίοδο οικονομικής κρίσης και συρρίκνωσης, η οποία δεν προβλέπεται να τελειώσει στο εγγύς μέλλον, παρόλο που στον ορίζοντα έχουν αρχίσει να διαφαίνονται ενδείξεις ανάκαμψης. Τόσο οι επιστήμονες όσο και οι πολιτικοί ηγέτες, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά διεθνώς, έχουν επιδοθεί σε μια απέλπιδα αναζήτηση μεθόδων για την αναζωογόνηση της ελληνικής οικονομίας. Η Ελλάδα ενδέχεται να μην είναι η μοναδική χώρα που αντιμετωπίζει αυτού του είδους τα διαρθρωτικά προβλήματα· συνεπώς, η προσοχή της διεθνούς κοινότητας είναι μάλλον απίθανο να έχει στραφεί προς την Ελλάδα από περιέργεια και μόνο.

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και αλλού αποτελεί σαφή ένδειξη ότι οι χρηματοπιστωτικοί μας θεσμοί καθίστανται ολοένα και περισσότερο παρωχημένοι, καθώς καλούνται να αντιμετωπίσουν την επείγουσα πρόκληση της οικονομικής ανάπτυξης και της ατομικής ευημερίας στα πλαίσια των σύγχρονων κοινωνιών. Στο παρόν άρθρο, προτείνω την επανεξέταση των χρηματοπιστωτικών θεσμών, με βάση αρχές που θα προάγουν την ανάπτυξη και την ευημερία. Όσον αφορά τις οικονομίες που βρίσκονται σε λιτότητα, όπως η ελληνική ή άλλες οικονομίες της Ευρώπης, θα πρέπει να δοθεί επείγουσα προσοχή στα συγκεκριμένα ζητούμενα. Υπό αυτή την έννοια, η πρότασή μου έχει χαρακτήρα καθολικό.

Κατά τη γνώμη μου, είναι επιτακτική ανάγκη οι επιστήμονες και οι μηχανικοί να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν εκ του μηδενός νέους χρηματοπιστωτικούς μηχανισμούς (που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως «σύγχρονοι»), οι οποίοι, ωστόσο, θα είναι συμβατοί με τις υπάρχουσες οικονομικές δομές και θα αξιοποιούν τις δυνατότητες που προσφέρει το Διαδίκτυο. Τόσο τα χρήματα -το πλέον βασικό χρηματοδοτικό μέσο- όσο και το Διαδίκτυο, υπήρξαν ιδιαίτερα επιτυχημένες καινοτομίες που «δραπέτευσαν από το εργαστήριο» και εξαπλώθηκαν σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της κοινωνίας. Τι είναι αυτό που τις κάνει τόσο επιτυχημένες, όμως; Προκειμένου να απαντήσω σε αυτή την ερώτηση, προτείνω τη θέση ότι και τα χρήματα και το Διαδίκτυο αντλούν την επιτυχία τους από την ικανότητά τους να διευκολύνουν τον συντονισμό.

Σε πολλές περιπτώσεις, όταν άτομα ενώνουν τις δυνάμεις τους, ο καθένας τους μπορεί να επιτύχει περισσότερα σε ατομικό επίπεδο σε σύγκριση με όσα θα επιτύγχανε το ίδιο άτομο εάν ενεργούσε αυτόνομα. Για παράδειγμα, μια ομάδα κυνηγών μπορεί να εξασφαλίσει περισσότερα για το κάθε μέλος της, σε σχέση με το πόσα θα επιτύγχανε ο κάθε κυνηγός από μόνος του. Αντίστοιχα, μια ομάδα οδηγών που θέλουν να μεταβούν στον τόπο εργασίας τους, μπορεί να φτάσει ταχύτερα στον προορισμό της εφόσον όλοι οι οδηγοί εφαρμόζουν εξίσου τον κώδικα οδικής κυκλοφορίας. Εφεξής, θα αναφέρουμε τις περιστάσεις αυτού του είδους ως *ευκαιρίες*

συντονισμού, η επίτευξη των οποίων είναι σε γενικές γραμμές δύσκολη.

Σκεφτείτε μια ομάδα ανθρώπων που όλοι τους θέλουν να εξασφαλίσουν την τροφή τους και ιατρική περίθαλψη, καθώς και να διασκεδάσουν. Ας υποθέσουμε ότι ο καθένας έχει δύο επιλογές: είτε να καλύψει αυτές τις ανάγκες ανεξάρτητα από τους υπόλοιπους (που σημαίνει ότι θα πρέπει ταυτόχρονα να γίνει γεωργός, γιατρός και καλλιτέχνης), είτε να εξειδικευτεί σε μία από αυτές τις δραστηριότητες και να συντονιστεί με τους υπόλοιπους, με τέτοιο τρόπο ώστε οι γεωργοί να παρέχουν την τροφή, οι γιατροί ιατρική φροντίδα και οι καλλιτέχνες διασκέδαση. Από τη στιγμή που θα οργανωθεί ένα τέτοιο σύστημα που θα αξιοποιεί την ευκαιρία συντονισμού με βάση το πώς είναι οργανωμένη η οικονομική δραστηριότητα εντός της κοινωνίας, είναι πιθανό κάποια μέλη να έχουν το κίνητρο να επωφεληθούν παρασιτικά από τις προσπάθειες των άλλων με την έννοια ότι τα μέλη αυτά δεν προσφέρουν τις ίδιες υπηρεσίες ή αγαθά· το φαινόμενο αυτό είναι γνωστό ως το φαινόμενο του λαθρεπιβάτη (*free rider*). Η ύπαρξη ενός μέσου συναλλαγής (όπως τα χρήματα) για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που διατίθενται σε μία κοινωνία περιορίζει τον βαθμό στον οποίο αυτού του είδους ο παρασιτισμός είναι εφικτός.

Σκεφτείτε τώρα έναν αγρότη, έναν γιατρό και έναν καλλιτέχνη στα πλαίσια μιας σύγχρονης οικονομίας – ας υποθέσουμε ότι έχουν χάσει όλα τα κεφάλαια που ενδεχομένως διέθεταν. Στις σύγχρονες οικονομίες, τα αγαθά και οι υπηρεσίες παρέχονται με αντάλλαγμα χρήματα. Μολαταύτα, εάν υποθέσουμε ότι οι «παίκτες» μας έχουν χάσει τα κεφάλαιά τους, έχουν χάσει παράλληλα και την πρόσβασή τους στον μηχανισμό συντονισμού. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να βρουν έναν διαφορετικό τρόπο συντονισμού.

Μία δυνατότητα για τους παίκτες μας είναι να δανειστούν χρήματα από κάποια τράπεζα. Ωστόσο, σε περιόδους ύφεσης οι τράπεζες ενδέχεται να διστάζουν ή να αδυνατούν να χορηγήσουν δάνεια. Επιπλέον, οι τράπεζες επιβάλλουν συνήθως επαχθείς όρους και επιτόκια που οι παίκτες μας ίσως να είναι απρόθυμοι να δεχτούν. Μία άλλη πιθανότητα είναι να εγκαθιδρύσουμε μία οικονομία που θα βασίζεται στα δώρα ή στον αντιπραγματισμό, παρόλο που οι οικονομίες της αγοράς είναι περισσότερο ευέλικτες. Οι παίκτες έχουν και μια τρίτη δυνατότητα, δηλαδή να καθιερώσουν ένα ανεξάρτητο νόμισμα. Η θέσπιση χαρτονομισμάτων είναι ένα δαπανηρό εγχείρημα· ωστόσο, εάν αξιοποιηθούν οι δυνατότητες που προσφέρει το Διαδίκτυο, τα ψηφιακά νομίσματα μπορούν να καθιερωθούν με σχετικά χαμηλό κόστος (βέβαια, το εν λόγω κόστος δεν εκμηδενίζεται ούτε σε αυτή την περίπτωση). Αυτή η προσέγγιση έχει το πλεονέκτημα ότι παρέχει την ευελιξία μιας οικονομίας της αγοράς, δίχως να απαιτείται η προμήθεια κεφαλαίου, με εξαίρεση ίσως τον φορέα που θα εκδίδει το ψηφιακό νόμισμα.

Ας δούμε τώρα έναν μηχανισμό αυτού του είδους, ήτοι μία *ψηφιακή νομισματική οικονομία*. Οι οικονομίες αυτού του είδους μπορούν να λειτουργούν παράλληλα με την επίσημη οικονομία υπό τον συντονισμό της κεντρικής νομισματικής αρχής της εκάστοτε περιφέρειας, ενώ αποκτούν ιδιαίτερη ελκυστικότητα σε χώρες με υψηλά ποσοστά ανεργίας και αυστηρή δημοσιονομική πολιτική, οι οποίες εντούτοις είναι πλούσιες σε ανθρώπινο και κοινωνικό κεφάλαιο· η Ελλάδα είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας χώρας, όπου οι οικονομίες που λειτουργούν με βάση τα δώρα ή τον αντιπραγματισμό βρίσκονται σε άνθηση (πρβ. οικονομία αντιπραγματισμού στον Βόλο). Επιπροσθέτως, η Ελλάδα βίωσε την εμφάνιση περισσότερο εξελιγμένων μέσων συναλλαγής από μια απλή ανταλλακτική οικονομία στα πρότυπα του χρήματος.

Η οργάνωση της οικονομικής δραστηριότητας με βάση τις ψηφιακές νομισματικές οικονομίες έχει πολλά δυνητικά οφέλη. Οι οικονομίες που βασίζονται στα δώρα είναι ευάλωτες στο φαινόμενο του λαθρεπιβάτη (όπως αναφέρθηκε προηγουμένως) – επομένως, όταν υπάρχει η δυνατότητα ενός κοινού μέσου συναλλαγής, υπάρχει και η υπόσχεση για αύξηση της παραγωγικότητας των συμμετεχόντων καθώς και της συνολικής απόδοσης της

οικονομίας. Ως εκ τούτου, χρειάζεται περαιτέρω έρευνα σχετικά με τις θεσμικές δομές που θα επιτρέψουν τον σχηματισμό οικονομιών με βάση τα δώρα δίχως την ύπαρξη ενός κοινού μέσου συναλλαγής: η υιοθέτηση ενός τέτοιου μέσου θα πρέπει να παρεμβαίνει ελάχιστα στη λειτουργία αυτών των θεσμικών δομών και, ιδανικά, θα προάγει τα καλύτερα χαρακτηριστικά των δύο αυτών «κόσμων». Στις ανταλλακτικές οικονομίες, το κοινό μέσο συναλλαγής εισάγει την ευελιξία. Σε πρώτο στάδιο, οι ψηφιακές νομισματικές οικονομίες μπορούν να δημιουργηθούν αντικαθιστώντας πρώιμα μέσα συναλλαγής που έχουν μετουσιωθεί σε ανταλλακτικές οικονομίες. Καθώς διευρύνονται, οι νομισματικές οικονομίες δύνανται να καθιερώσουν ακόμη και συναλλαγματικές ισοτιμίες με τα υπάρχοντα νομίσματα και να εξελιχθούν σε διαφοροποιημένες οικονομίες.

Εξακολουθούν να υπάρχουν πολλές προκλήσεις ενόψει του σχεδιασμού και της εφαρμογής ψηφιακών νομισματικών οικονομιών, τόσο από την οικονομική και επιχειρηματική σκοπιά, όσο και από την τεχνική και τεχνολογική. Όσον αφορά την πρώτη, πρέπει να επινοηθούν μηχανισμοί για τη χρηματοδότηση ψηφιακών νομισμάτων από μέλη της κοινότητας που μπορούν, κατ' αρχήν, να συγκεντρώσουν ελάχιστους μόνο πόρους για αυτόν τον σκοπό. Υπάρχουν διάφορες δυνατότητες προς αυτή την κατεύθυνση: για παράδειγμα, στην περίπτωση που το νόμισμα υπόκειται σε διαχείριση από έναν κεντρικό φορέα, τότε ο εν λόγω φορέας θα μπορεί να αντλήσει χρηματοδότηση από ένα (κατά πάσα πιθανότητα μικρό) ποσοστό της οικονομικής δραστηριότητας. Εξακολουθεί όμως να υπάρχει ένα ενδιαφέρον ερώτημα που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης, εάν δηλαδή η ύπαρξη ενός κεντρικού φορέα αυτού του είδους μπορεί να αποφευχθεί εν γένει, κάτι το οποίο έχουν μερικώς επιτύχει ορισμένα ψηφιακά νομίσματα όπως το *Bitcoin*.

Επίσης, στο τεχνικό επίπεδο, οι επιστήμονες της πληροφορικής και οι μηχανικοί υπολογιστών θα πρέπει να διερευνήσουν τις ιδιότητες των ψηφιακών νομισμάτων σε σχέση με την αξιοπιστία τους έναντι παικτών που έχουν τη δυνατότητα να κινητοποιήσουν μεγάλο όγκο υπολογιστικών πόρων ενάντια στις αρχές που διέπουν τη λειτουργία τους, αλλά και σε σχέση με την ιδιωτικότητα της οικονομικής δραστηριότητας. Τέλος, θα πρέπει να αναζητηθούν τρόποι για τη φορολόγηση της οικονομικής δραστηριότητας που οργανώνεται γύρω από τις ψηφιακές νομισματικές οικονομίες, προς όφελος τόσο των κοινοτήτων που αξιοποιούν τη δυναμική τους, όσο και των εθνικών κρατών που διευκολύνουν τη λειτουργία τους. Στην προσπάθειά μας να προωθήσουμε τις δημιουργικές δυνάμεις των κοινωνιών για καινοτομία, ο νομισματικός πλουραλισμός υπόσχεται να απελευθερώσει την οικονομία μας από τη στασιμότητα την οποία προκαλούν αναπόδραστα όλες οι οικονομικές πολιτικές που βασίζονται στη λιτότητα.

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ) - ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Βασ. Σοφίας, 10676 Αθήνα, | Τηλ. +30 210 7257 110 | Fax +30 210 7257 114 | E-mail info@crisisobs.gr

Μάθετε περισσότερα για το έργο μας – Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα μας www.crisisobs.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος.